

כיום גם מופיע פירסום חודשי בשם "משוב". הוא מוצא מטעם גורמים פרטיים, אך הוא עוסק בעיקר בבעיות מדיניות חקלאית מנקודת ראות שלו, מפרסם ראיונות עם פעילי המגזר החקלאי וידיעות על החקלאות בעולם. מאמרים מקצועיים ממש, אין בו.

ברשימה זו לא הזכרנו מאות פירסומים של אנשי מקצוע בשה"מ והעיקר, לא נגענו בהופעת הספרים המקצועיים הרבים, אשר הופיעו במשך השנים. על כך ברשימה נפרדת.

כשסוקרים את פירסום "דברי תורה" בחקלאות, בארץ קטנה כמו שלנו – רואים מציגה נפלאה של "עם הספר" עם "ארץ זבת חלב ודבש".

להופעת בטאוננו. החוברת יוצאת באופן סדיר בכל חודשיים. נוסף לחוברת, פעם בשנה יוצא פירסום בשם "חקר ומעש" ובו מרוכזים מאמרים מדעיים ודו"חות מניסויים במכון וולקני, בפקולטה לחקלאות, באזורים ובמשקים. עד היום הופיעו 248 גליונות. במשך השנים ערכו את הבטאון יעקב עצמון, מנחם צנטר, חיים עפרוני, ד"ר אורי לבון, חי הברון והעורך היום הוא מרדכי מלען. החוברת שינתה במשך השנים צורה וכיום היא מופיעה על ניר משובח, בדפוס יפה וברור ובכריכה צבעונית.

בשנות ה-50 ו-70 פורסם "המשק החקלאי" מטעם "האיגוד החקלאי" ובו מאמרים מקצועיים בגידול ירקות, גידול בקר וצאן, משק הלול ופרדסנות. רב הכותבים היו מדריכי שה"מ.

תמונות מהעבר – מחלבת בית הבריאות "הדסה" בירושלים

יוגל רוזנטל וברוך רוזן

המעבדה לחקר החלב ומוצריו, מינהל המחקר החקלאי, מרכז וולקני, בית דגן

לאחרונה הגיע לידינו העתק של הספר "סניטריות – מדריך לשמירת צרכי המזון והמשקה ולהתקנת תנאי חיים נוחים ומבריאים בבית ובחוץ", הוצאת "אחיעזר", תל-אביב, 1936. הספר נכתב על ידי דר' א.י. לוי, מנהל המחלקה לחינוך בבריאות הציבור, בבית הבריאות. הספר מכיל גם פרק על פיקוח סניטרי על תוצרת החלב המפרט עקרונות מוכרים ומקובלים עד היום. ציטטה אחת עשויה בכל זאת להעלות חיוך נוסטלגי: "על חלב הפרה להכיל לא פחות מ-8.5 אחוזים תומרים מוצקים (ד"ר לוי התכוון בודאי למח"ש [מוצקים-חסרי-שומן] – המחברים) ולא פחות מ-3.25 של שומן בחלב. יש מקומות ידועים, המשתמשים במידה זו להפריד את השומן מהחלב, אם כמותו היא רבה מכפי המידה הדרושה, ולערבו אח"כ בחלב רזה. למרות מה

בשנת 1992 גילינו חומר ארכיוני על המחלבה המודרנית הראשונה בארץ-ישראל, אשר הוקמה בירושלים על ידי הנדבן היהודי אמריקאי נתן שטראוס (1). המשך חיטוינו בארכיונים העלה חומר על מחלבות הראשונים בזכרון יעקב (2), במרחביה (4), בבנימינה (5), על פועלו של המהנדס קסלמן בקפא"י (6), ועל ההשפעה האמריקאית על התפתחות ענף החלב בארץ (7). אנחנו בוחרים לסיים סיבוב היסטורי זה במקום ממנו התחלנו: מרכז הבריאות "הדסה" על שם נתן ולינה שטראוס, ירושלים. שם, בין השנים 1931–1936, פעל המתקן המודרני הראשון בארץ-ישראל לפיסטור חלב. הקמת מחלבה תחת קורת גג המשותפת למרפאת ילדים נבעה מהשקפת המייסדים, שבריאות תקינה מתחילה מהזנה נכונה, ובה לחלב תפקיד מרכזי.

משק הבקר והחלב, חוברת 251, ע' 61-62, 1994.

4. י. רוזנטל וב. רוזן, "תמונות מהעבר – עשית מוצרי חלב במרחביה של שנות ה-20", משק

הבקר והחלב, חוב' 250, ע' 66-67, 1994.

5. י. רוזנטל וב. רוזן, "70 שנות פיסטור חלב בארץ-ישראל; המחלבה הקואופרטיבית בתל בנימין", משק הבקר והחלב, חוברת 244, ע' 55-59, 1993.

6. י. רוזנטל וב. רוזן, "ראשיתה של הרפת המודרנית בארץ" השדה, כרך 73, ע' 1165, 1993.

7. ב. רוזן וי. רוזנטל, "השפעות אמריקניות על התפתחות תעשיית החלב המפוסטר בארץ-ישראל", קתדרה, כרך 71, ע' 35-60, 1994.

שהחלב מתאים באופן כזה לדרישת קנה-המידה, הנה בכל זאת יש לחשוב שמעשה זה מצד החלבן אינו הגון ביותר."

בספר תמונות בעלות עניין תיעודי הקשורות בייצור חלב נקי. אחת מהן מובאת כאן בליווי הכתובית המקורית.

מקורות

1. י. רוזנטל וב. רוזן, "פרק עלום בהיסטוריה של תעשיית החלב בארץ", משק הבקר והחלב, חוב' 241, ע' 49, 1992.

2. י. רוזנטל וב. רוזן, "תמונות מהעבר – מחלבת אהרנסון בזכרון יעקב", משק הבקר והחלב, חוב' 246, ע' 66-68, 1993.

3. י. רוזנטל וב. רוזן, "תמונות מהעבר – פרטים נוספים על מחלבת אהרנסון בזכרון יעקב",

ציור 10. — פקוח סניטורי על החלב

ציפית הבריאיות מבקרות ב"תנובה". באדיבות המחלקה להגיינה של כתיחספר ל"הדסה".